

Regional samverkan

Yrkesvux, lärcentra och validering i Region Värmland
Anna Drevenstam & Roland Lexén, den 4 december 2018

Innehållsförteckning

1	Förord	4
2	Sammanfattning	4
3	Inledning	5
3.1	Bakgrund.....	5
3.2	Uppdragets utgångspunkter	6
3.3	Uppdragets genomförande – metod.....	7
3.4	Exempel på samverkan	8
3.4.1	Samverkansavtal.....	9
3.4.2	Gemensam marknadsföring.....	9
3.4.3	Utbildningsanordnare	9
3.4.4	Plattform för utveckling och lärande	9
3.4.5	Tätt samarbete med branscher	9
3.4.6	Fokus på samtliga yrkesutbildningar	10
3.4.7	Det kommunala självstyret	10
3.4.8	Elevfokus och regional rörlighet	10
3.4.9	Politisk vilja	10
3.4.10	Styrning	10
3.5	Ekonomiskt perspektiv.....	10
3.5.1	Statsbidrag för regional yrkesinriktad utbildning	10
3.5.2	Kommunernas kostnader kopplat till nuvarande statsbidragsbelopp. 12	
3.5.3	Kommunernas kostnader vid ett ökat interregionalt samarbete.....	13
3.5.4	Socioekonomiska konsekvenser	14
3.6	Arbetsmarknads- och sysselsättningsperspektiv.....	16
3.6.1	Yrkesutbildningsbehov utifrån arbetsmarknadsbehovet i regionen ...	16
3.7	Regionalt perspektiv	18
3.8	Studerande- och kvalitetsperspektiv.....	20
3.9	Digital infrastruktur – flexibel utbildning	20
3.10	Validering	21
3.11	Lärcentra.....	22
4	Förutsättningar för en ökad regional samverkan – våra rekommendationer .	22
4.1	Steg 1.....	23

4.2	Steg 2.....	23
4.3	Steg 3.....	23
4.4	Avstämningstillfällen/följeforskning.....	25

1 Förord

Det har under den process och det utredningsarbete som vi genomfört med största önskvärda tydlighet framgått att en utvecklad och strukturerad samverkan mellan samtliga berörda offentliga och privata aktörer är helt nödvändig om målet med en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux (som i sin tur ska bidra till att trygga kompetensförsörjningen i Värmland) ska kunna nås.

Yrkesvux måste ha de resursmässiga förutsättningar som krävs för att med ett mångfacetterat utbud kunna möta de behov av kompetensförsörjning som finns på arbetsmarknaden i stort. En enskild kommun saknar förutsättningar att möta det breda behovet och därför är en regionalisering med gemensamma resurser en förutsättning. Detta samtidigt som varje enskild kommun fortsatt måste möta behovet av utbildning inom sina kärnverksamheter.

Det engagemang och den samstämmighet som vi upplevt från alla som medverkat under processen ger oss gott hopp om att situationen nu är mogen för att regionalisera yrkesvux i syfte att möta både arbetsmarknadens kompetensbehov och den enskildes behov av utbildning och förkovran.

2 Sammanfattning

Yrkesvuxutbildningen i Värmlandsregionen saknar nödvändig bredd. Dryg 80 procent av utbudet är vård och omsorgsutbildning och barnskötarutbildning. Svårigheten att hitta rätt kompetens är samtidigt det största tillväxthindret för företagen. Under perioden 2018 - 2022 bedömer Arbetsförmedlingen att det behövs 12 000 personer på arbetsmarknaden i Värmland. Under samma period minskar befolkningen enligt SCB i åldersgruppen 16 - 64 år med 580 personer. Exempel från industribranschen och den utredning som ligger till grund för Yrkescenter Industri i Värmland är att det i länet finns ett årligt behov av ca 350 yrkesarbetare inom industrin enbart för att fylla på efter pensioneringar. När det gäller den gymnasiala nivån utexamineras i Värmlandsregionen årligen ett 60-tal från industritekniska programmet och från teknikprogrammets 4:e år utexamineras ett 50-tal. Nettobehovet är betydligt högre och för att klara tillgången på kompetent personal krävs många olika insatser.

Vårt uppdrag har varit att i en bred process genomföra en utredning i riktning mot att det ska finnas ett mångfacetterat utbud av yrkesvuxutbildningar i Värmland kopplat till valideringsmöjligheter. Utvecklingen av lärcentra ska kopplas till ökade distansutbildningsmöjligheter på såväl gymnasial som eftergymnasial utbildning. I uppdraget ligger att belysa ett dagens ekonomiska situation i förhållande till de statsbidrag som söks och beviljas, socio-ekonomiska konsekvenser av arbetslöshet, hur kvalitén påverkas för studerande, dagens utbildningsutbud kontra arbetsmarknadens behov, förutsättningarna för regional samverkan samt beröra digitaliseringsmöjligheter.

Vi har samlat in information och statistik i dialog med nätverket av rektorer med ansvar för yrkesvux. Vi har även utgått från material framtaget av Region Värmland samt annat befintligt material på regional och nationell nivå. Genomförandet har dessutom skett i en

process där offentliga och privata aktörer mötts i workshops med olika temata kopplade till uppdragets frågeställningar.

Frågan om ett regionalt yrkesvux rymmer många olika aktörer med olika perspektiv. Det är helt nödvändigt att utvecklingen av yrkesvux sker i samarbete med de olika aktörerna med olika perspektiv och med olika roller i utvecklingsarbetet: För skapa framgång i ett så komplext system krävs förmåga att utifrån sina respektive roller samverka över gränser och uppdrag. Genom att öka kunskap om både delar och helhet kan gränsdragningsproblem tonas ner och aktörer i systemet förmås att agera mer gränsöverskridande. För att kunna uppnå målet om att bredda yrkesvux utbildningsutbud i syfte att bättre kunna möta kompetensbehoven i regionen föreslår vi, mot bakgrund av den process som genomförts, en förflyttning i tre steg:

Steg 1 innebär att en regional samverkansgrupp bildas med företrädare från utbildningsanordnarna, Arbetsförmedlingen, offentliga/privata arbetsgivare och fackliga organisationer. Arbetsgruppen får i uppdrag att, definiera utvecklingsområden avseende samverkan, att bearbeta dessa i respektive hemorganisation samt att utarbeta förslag till *avsiktsförklaringar* i riktning mot en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux.

Steg 2 innebär en uppföljning av och ett ställningstagande till den regionala samverkansgruppens arbete och en planering för steg 3. Målet är att alla inblandade parter ska ställa sig bakom gruppens förslag till avsiktsförklaringar innebärande ett brett samarbete mellan offentliga och privata aktörer.

Steg 3 innebär beslut om och genomförande av en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux, samordnad och ledd av Region Värmland. Detta i syfte att åstadkomma förutsättningar för en bra matchning mellan arbetsmarknadens behov och utbildningsutbudet för att därmed säkerställa behovet av kompetensförsörjning i ett långsiktigt perspektiv.

3 Inledning

3.1 Bakgrund

Region Värmland har gett i uppdrag till Public Partner att i processform genomföra en utredning i syfte att utveckla den regionala samverkan kring yrkesvux, validering och lärcentra för att därmed kunna trygga regionens långsiktiga kompetensförsörjning.

Vuxenutbildningen utgör ett väsentligt inslag i det svenska utbildningssystemet. I huvudsak bedrivs denna inom ramen för Komvux och administreras av kommunerna. Kommunerna har skyldighet att erbjuda utbildning på grundskole- och gymnasienivå för personer över 20 år som saknar sådan utbildning.

På senare år har ett allt större fokus hamnat på yrkesutbildningarna på Komvux. Yrkesvux är en satsning, initierad 2009, på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen. Syftet med satsningen har varit att motverka brist på personer med yrkesutbildning och att nå grupper som saknar yrkesinriktad gymnasieutbildning, eller har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras. Satsningarna

på yrkesutbildningar på Komvux har inneburit ett närmande gentemot arbetsmarknadspolitiken och dess arbetsmarknadsutbildningar.

Exempel från industribranschen och den utredning som ligger till grund för yrkescenter industri Värmland visar att det i länet finns ett årligt behov av ca 350 yrkesarbetare inom industrin enbart för att fylla på efter pensioneringar. Utöver behovet av yrkesarbetare finns även ett stort behov på tjänstemannasidan med pensionsavgångar. Företagen har svårigheter att hitta rätt kompetens vilket gör att efterfrågan på arbetskraft ökar än mer. Nya krav, bland annat den ökade digitaliseringen, medför att många jobb görs och med högre kvalifikationskrav. När det gäller den gymnasiala nivån utexamineras i Värmlandsregionen årligen ett 60-tal från industritekniska programmet och från teknikprogrammets 4:e år utexamineras ett 50-tal. Nettobehovet är betydligt högre och för att klara tillgången på kompetent personal krävs många olika insatser.

Den ambition som finns i Värmland är att varje individ, oberoende av bostadsort och andra omständigheter, ska kunna ta del av ett brett utbud. Utbildningar ska placeras utifrån en geografisk ansvarsfördelning och individen måste ges möjlighet att ta del av utbildningen. Utbudet är idag relativt smalt, utbildningar inom vård- och omsorg (finns på alla 11 utbildningsorterna) samt barn- och fritid (9 utbildningsorter) dominerar helt följt av industri (7 utbildningsorter). Det saknas grundliga behovsanalyser som grund för kommunernas planering av utbildningar liksom ett gemensamt system för att matcha arbetsmarknaden. Den ekonomiska planeringen är kortsiktig, delvis på grund av att statsbidrag ges för ett år i taget. Besked om bidrag kommer dessutom och matchar inte kommunernas budgetprocess. Utbildningsmiljöerna är viktiga, de ska liksom utbildningarna i sig vara attraktiva och finnas nära eleverna med en infrastruktur som underlättar.

Resultatet av denna rapport ska ligga till grund för politiska beslut om utvecklingen av yrkesvux, lärcentra och validering i ett lokalt och regionalt perspektiv i Värmland.

3.2 Uppdragets utgångspunkter

Den övergripande inriktningen i utredningen är att det ska finnas ett brett utbud av yrkesvux-utbildningar i Värmland kopplat till valideringsmöjligheter. Utvecklingen av lärcentra ska kopplas till ökade distansutbildningsmöjligheter på såväl gymnasial som eftergymnasial utbildning. I uppdraget ingår att särskilt belysa följande perspektiv:

- **Ett ekonomiskt perspektiv** där Värmlandskommunernas kostnader idag i förhållande till statsbidraget synliggörs liksom hur ett ökat regionalt samarbete, där individer kan röra sig fritt mellan kommunerna utifrån efterfrågad utbildning, skulle påverka kostnadsbilden. De socioekonomiska konsekvenserna för kommuner om individer kommer i arbete ska också synliggöras.
- **Ett arbetsmarknads-/sysselsättningsmässigt perspektiv** där yrkesutbildningsbehovet utifrån arbetsmarknadsbehovet i regionen ska belysas.
- **Ett regionalt perspektiv** där hinder och möjligheter för utvecklingen ska belysas och där förslag på konkreta utvecklingssteg (inklusive samverkansavtal) för att möjliggöra ett ökat regionalt samarbete inom beskrivna områden ska anges. De olika rollerna för utbildningsleverantörer, kommun, Arbetsförmedlingens samt för den nya regionkommunen ska definieras. Ett förslag till organisering av det regionala samarbetet ska lämnas.

- **Ett studerande- och kvalitetsperspektiv** där utgångspunkten är att ska finnas ett brett utbud av yrkesinriktningar på vuxenutbildningen i Värmland och att man ska ta tillvara den kompetens och erfarenhet som en vuxen person förvärvat genom tidigare utbildning och/eller arbete. Förslag på flexibla samverkansformer som möjliggör att bli validerad och att studera delar av utbildning på annan skola/ort men för övrigt studera på hemorten ska analyseras och lämnas.
- **Digital infrastruktur**, förslag på hur IT tekniken kan bidra till utbildningslösningar och ökad regional samverkan samt bidra till att lägga upp alternativa individuella och flexibla studieformer.

3.3 Uppdragets genomförande – metod

Uppdraget har med utgångspunkt i frågeställningarna ovan inriktats på genomgångar av befintligt material, från kommunerna och regionen. Insamling av information och statistik har skett genom dialog med framförallt nätverket av rektorer med ansvar för yrkesvux. Vi har även utgått från material från Region Värmland samt befintligt nationellt och regionalt material från andra håll, exempelvis Skolverket och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Genomförandet har framförallt skett i en process där olika aktörer mötts i workshops med olika temata. Genom att låta de aktörer som finns i "yrkesvux-systemet" mötas så skapas förutsättningar för erfarenhetsutbyte och lärande. Det är särskilt viktigt i en sådan fråga som yrkesvux som rymmer många olika aktörer med olika perspektiv. För skapa framgång i ett så komplext system krävs förmåga att utifrån sina respektive roller samverka över gränser och uppdrag. Genom att öka kunskap om både delar och helhet kan gränsdragningsproblem tonas ner och aktörer i systemet förmås att agera mer sömlöst.

Processen har innefattat fyra seminarietillfällen (workshops) där kommunerna representerats av kommunledningar, förvaltningsledningar, rektorer samt chefer inom arbetsmarknadsenheter. Externa representanter har deltagit vid två workshops, Arbetsförmedlingen, Handelskammaren Värmland, IF Metall, Compare, The Paper Province.

Uppdraget har genomförts i nära dialog med en arbetsgrupp bestående av projektledare/ utbildningsstrateg från Region Värmland, ordförande i Gymnasiesamverkan Värmland, förvaltningschef Kristinehamn och rektor från yrkesvux i Säffle.

Genom att arbeta processinriktat med respektive perspektiv har parterna i systemet fått ta del av och pröva de olika uppfattningar som finns. Syftet har varit att höja kunskap och kännedom om varandras uppdrag, roller och logiker. I stället för att ifrågasätta varför andra parter agerar som de gör skapas istället förutsättningar för var och en att agera utifrån en gemensam kunskapsbas. Kommunerna kan agera med en stark lokal förankring där perspektivet är större än den egna kommunen och se till regionens samlade behov.

- **WS 1: 7 september 2018**

Då samlades facknämndsordföranden, berörda förvaltningschefer och rektorer från de 16 Värmlandskommunerna. Utvecklingssituationen avseende regionens långsiktiga kompetensförsörjning ringades in och det ekonomiska perspektivet avseende kommunernas kostnader belystes.

Antal deltagare: 47 personer.

- **WS 2: 19 september 2018**
Då samlades berörda förvaltningschefer, rektorer, facknämndsordförande samt enhetschefer från Arbetsförmedlingen i syfte att belysa arbetsmarknad och sysselsättning ur ett efterfrågeperspektiv. Arbetsförmedlingen gav en bild av kompetensbehoven inom regionen och kommunerna kompletterade med en bild av aktuellt utbildningsutbud.
Antal deltagare: 25 personer.
- **WS 3: 2 oktober 2018**
Då samlades berörda förvaltningschefer, rektorer, chefer för kommunernas arbetsmarknadsverksamhet, representant för Handelskammaren Värmland, Industriarbetsgivarna och If Metall. Deltog gjorde också klusterledarna för Compare och The Paper Province.
Antal deltagare: 57 personer.
- **WS 4: 16 oktober 2018**
Då samlades några kommunchefer för att pröva de iakttagelser som framkommit under de tre genomförda workshoparna.
Antal deltagare: 5 personer.
- **Avstämning: 26 oktober 2018**
Vid detta tillfälle gjordes en avstämning av den preliminära rapporten med kommunchefer och med styrgruppen för uppdraget.

3.4 Exempel på samverkan

För att få en bild av hur en samverkan kring yrkesvux skulle kunna fungera har kontakt tagits med Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och deras utbildningschef.

GR har sedan 2003 samverkat kring yrkesutbildningar för vuxna. I samarbetet ingår GR och de 13 kommunerna Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungssund, Tjörn och Öckerö. Avsikten då som nu är att det är smartare utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv att samverka kring utbildningar som är svåra att genomföra som enskild kommun då de ibland kan vara både kostsamma och omfattande. 2009 växlade arbetet upp och en kommunal medfinansiering etablerades. Det innebar att kommunerna betalade in till kommunalförbundet en summa motsvarande 33 kronor per invånare (20 - 64-åringar). Denna kommunala medfinansiering finansierade dels gemensamt anordnade yrkesutbildningar, dels en minde organisation (idag 6 anställda) på kommunalförbundet för att samordna utbildningsutbudet, samordna antagningsproceduren, marknadsföra utbildningsutbudet, säkerställa ekonomisk hantering, arbeta med kvalitets-säkring och omvärldsbevaka samt övriga relevanta uppgifter som överenskommes kommunerna emellan.

Den kommunala medfinansieringen i kombination med statsbidrag har möjliggjort skapandet av yrkesutbildningar som är starkt efterfrågade på arbetsmarknaden.

3.4.1 Samverkansavtal

Samverkansavtalets syfte är att bidra till uthållig tillväxt inom Göteborgsregionen. Detta ska ske genom att stödja och samverka med regionens arbetsliv och genom att utnyttja regionens samlade utbildningskapacitet för att skapa tillväxtskapande utbildningar. Följande regleras:

- Procedur för det regionala utbudet – hur utbildningsutbudet tas fram och beslutsmandat. Det är alltid kommunerna som fattar beslutet, aldrig kommunalförbundet.
- Samarbetet bygger på kommunernas breda lokala arbete i kombination med kommunalförbundet.
- Principer för regional spridning av utbildningar
- Finansiering av utbudet
- Kvalitetssäkring av utbudet
- Effektstudier av genomförda utbildningar
- Huvudmannaskapet (alltid kommun som är huvudman)
- Eleven rätt att studera en yrkesutbildning
- Att de regionala yrkesutbildningarna är till för den regionala kompetensförsörjningen

3.4.2 Gemensam marknadsföring

Den kommunala medfinansieringen används för att göra en gemensam marknadsföring av yrkesutbildningarna vilket har lett till goda resultat. Söktrycket för utbildningarna är i regel gott, oberoende av konjunktur. Samtliga utbildningar ansöks om på grvux.se.

3.4.3 Utbildningsanordnare

Utbildningarna anordnas antingen av den kommunala vuxenutbildningen i egen regi, via upphandlade avtal i kommunen eller genom upphandling av kommunalförbundet. Detta säkerställer att de utbildningar som kommunerna vill genomföra kan göras.

3.4.4 Plattform för utveckling och lärande

Samarbetat har givit upphov till en rad kommundemensamma projekt som till exempel samordnad kvalitetsuppföljning, gemensamma upphandlingar av digitala prov, gemensamma upphandlingar av verksamhetssystem med mera. Vidare har samarbetet lett till omfattande gemensamma projekt för att bidra till bättre effekt på vuxenutbildningar generellt och yrkesutbildningar i synnerhet. De så kallade språkstödsutbildningarna är ett av flera exempel.

3.4.5 Tätt samarbete med branscher

Samarbetet har vidare lett till ett nära samarbete med arbetsmarknadens parter och flera olika branscher. Nyligen lanserades en regional organisation för ett tiotal kompetensråd på regional nivå som ska säkerställa kompetensförsörjning inom branscherna.

3.4.6 Fokus på samtliga yrkesutbildningar

Till skillnad från flera andra delar av landet har samarbetet fokuserat på samtliga typer av yrkesutbildningar. I början av samarbetet undantogs till exempel vård- och omsorgsutbildningar från det regionala utbudet då kommunerna ansåg att de skulle ta för stor del av utbudet. Det ledde till att det privata näringslivet kompetensförsörjdes i större utsträckning än tidigare.

3.4.7 Det kommunala självstyret

En viktig framgångsfaktor i samarbetet är det kommunala självstyret. Samverkansavtalet reglerar proceduren för hur utbildningarna tas fram och beslutas om. Beslutet är alltid kommunalt. Det finns inget regionalt beslutsmandat. Under årens gång har kommunerna alltid hittat lösningar för att skapa effektiva utbildningsstarter.

3.4.8 Elevfokus och regional rörlighet

Utbildningarna skapar rörlighet hos eleverna. Benägenheten att resa till en utbildning ökar ju högre kvalitet den har. Elevens vilja och drivkrafter är högt prioriterade.

3.4.9 Politisk vilja

Det finns efter många års samarbete ett brett politiskt stöd för samarbetet. Effekterna av utbildningarna är goda och leder till kompetensförsörjning. Förtroende och tillit samt respekt för kommunernas respektive storlek är avgörande för samarbetet.

3.4.10 Styrning

Enligt samverkansavtalet ska den operativa ledningen bestå av 2 representanter för GR, 2 för Göteborg och 2 för övriga kommuner. Detta har ändrats under hand, då det blev för stor maktkoncentration och transparensen var otillräcklig. Idag har alla kommuner lika röst och lika stor insyn.

3.5 Ekonomiskt perspektiv

3.5.1 Statsbidrag för regional yrkesinriktad utbildning

Statsbidrag kan sökas av kommunala huvudmän för kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Minst tre kommuner ska ingå i en ansökan eftersom bidraget kräver att kommuner samverkar om planering och genomförande av utbildningen. En kommun ansvarar för att skicka in en gemensam ansökan och även en gemensam redovisning. I Värmland sammanställer Karlstads kommun de övriga kommunernas respektive ansökan som sedan gemensamt lämnas till Skolverket. Karlstad håller koll på vad alla kommuner sökt vilket ska redovisas. Kommunerna har tillsammans ansvar för att alla villkor för statsbidraget uppfylls. Bidraget ska gå till att finansiera yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå. Bidraget kan också användas till att finansiera yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå i kombination med svenska för invandrare (sfi) och svenska som andraspråk (sva) på grundläggande nivå. Yrkesvux är ett av tre statsbidrag inom regionalt yrkesvux. Syftet med statsbidraget är att öka utbildningsutbudet för vuxna elever inom

yrkesutbildning och tillgodose behoven på arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna. Kommunerna ska:

- Planera sammansättningen av utbildningen efter samråd med företrädare för arbetsgivare, organisationer eller andra sammanslutningar som är verksamma inom de branscher som finns i de samverkande kommunerna.

I Värmland sker samråd med de college som finns (Vård- och omsorgscollege, Teknikcollege), med de programråd (gy)/yrkesråd som finns lokalt samt med arbetsförmedling och regionalt utvecklingsansvarig (RUA).

- Planera utbudet av utbildningsplatser efter samråd med Arbetsförmedlingen och den aktör som har ett regionalt utvecklingsansvar i länet eller länen. Det finns en stark önskan att arbetsmarknadens behov tydligare ska påverka utbildningsutbudet. Det är däremot osäkert i vilken utsträckning utbildningsansvariga har förutsättningar för att ändra sitt traditionella utbildningsutbud som är uppbyggt i en organisation med lärare, lokaler etc. Det finns en förståelse för att det krävs en regional fördelning mellan vilka utbildningar som ska erbjudas lokalt. Ett ytterligare argument för detta är bristen på yrkesvuxlärare. Ett sätt att nyttja de lärare som finns bättre är att öka deras rörlighet genom att de får cirkulera mellan orterna.
- I ansökan visa på ett behov av utbildningen på arbetsmarknaden hos de samverkande kommunerna.
- Ha ett eller flera yrkesråd för samråd mellan kommunerna och företrädare för utbildningen och arbetslivet. Ett yrkesråd får vara gemensamt för flera utbildningar. Det får även vara gemensamt med motsvarande funktion inom gymnasieskolan.
- Prioritera sökande med kort tidigare utbildning och svag ställning på arbetsmarknaden om kommunerna inte kan ta emot alla behöriga sökande till utbildningen.

Inom ramen för utbildningarna gäller att:

- Det ska finnas en möjlighet till validering för de elever som behöver det. I Värmland sker validering av/genom de utbildningsanordnare som genomför utbildningen oavsett om det är i egen regi eller upphandlad
- Det ska finnas tillgång till studie- och yrkesvägledning. När kommunerna planerar och genomför utbildningen ska de också ta vara på de kunskaper och kompetenser som eleverna redan har. Studie- och yrkesvägledning finns i varje kommun i Värmland. I flera fall gemensamt för fler skolformer.
- Det ska finnas arbetsplatsförlagt lärande (apl) i alla sammanhållna yrkesutbildningar. Omfattningen ska vara minst 15 procent av den sammanhållna yrkesutbildningen eller av den del av utbildningen som inte har validerats för varje elev.

Från och med 2016 finns krav om kommunal medfinansiering. Tidigare kunde kommunerna flexibelt och enkelt nyttja varandras lediga utbildningsplatser. I dag betalar kommunerna en interkommunal ersättning för utbildningsplatser till elever från annan ort. Vilket gör att kommunerna inte längre är lika generösa med att bevilja sökande plats hos annan kommun.

3.5.2 Kommunernas kostnader kopplat till nuvarande statsbidragsbelopp

För att få en bild av Värmlandskommunernas kostnader kopplat till nuvarande statsbidragsbelopp har ett antal frågor ställts till berörda förvaltningschefer och rektorer. Bilden nedan visar i vilken grad kommunerna nyttjat det statsbidrag som sökts och beviljats under 2017.

Återbetalning statsbidrag

KOMMUN	YRKESVUX 2018	YRKESVUX 2017	Differens	Nyttjat 2017	Diff 2017	% nyttjat
ARVIKA KOMMUN	3 854 000 kr	2 492 100 kr	1 361 900 kr	1 022 859 kr	1 469 241 kr	41,0%
EDA KOMMUN	2 328 000 kr	1 298 700 kr	1 029 300 kr	386 250 kr	912 450 kr	29,7%
FILIPSTADS KOMMUN	3 878 000 kr	2 808 000 kr	1 070 000 kr	905 000 kr	1 903 000 kr	32,2%
FORSHAGA KOMMUN	2 083 000 kr	1 404 000 kr	679 000 kr	1 049 682 kr	354 318 kr	74,8%
GRUMS KOMMUN	1 970 000 kr	1 509 300 kr	460 700 kr	466 724 kr	1 042 576 kr	30,9%
HAGFORS KOMMUN	2 720 000 kr	1 790 100 kr	929 900 kr	1 481 775 kr	308 325 kr	82,8%
HAMMARÖ KOMMUN	2 169 000 kr	1 298 700 kr	870 300 kr	-	-	-
KARLSTADS KOMMUN	12 026 000 kr	7 055 100 kr	4 970 900 kr	7 735 689 kr	618 111 kr	92,6%
KILS KOMMUN	2 014 000 kr	1 404 000 kr	610 000 kr	855 000 kr	549 000 kr	60,9%
KRISTINEHAMNS KOMMUN	5 175 000 kr	3 299 400 kr	1 875 600 kr	2 272 937 kr	1 026 463 kr	68,9%
MUNKFORS KOMMUN	1 816 000 kr	1 404 000 kr	412 000 kr	323 941 kr	1 080 059 kr	23,1%
STORFORS KOMMUN	2 515 000 kr	1 614 600 kr	900 400 kr	420 000 kr	1 194 600 kr	26,0%
SUNNE KOMMUN	2 706 000 kr	1 895 400 kr	810 600 kr	875 000 kr	1 020 400 kr	46,2%
SÄFFLE KOMMUN	3 277 000 kr	2 316 600 kr	960 400 kr	1 127 437 kr	1 189 163 kr	48,7%
TORSBY KOMMUN	2 807 000 kr	1 895 400 kr	911 600 kr	1 020 000 kr	875 400 kr	53,8%
ÅRJÄNGS KOMMUN	2 029 000 kr	1 614 600 kr	414 400 kr	1 035 000 kr	579 600 kr	64,1%
Totalsumma	53 367 000 kr	35 100 000 kr	18 267 000 kr	20 977 294 kr		

Enligt tabellen ovan så erhöll kommunerna sammanlagt 35 100 000 kr i statsbidrag för 2017. Av detta belopp nyttjades 20 977 294 kr. Det innebär att 14 122 706 kr (40 procent) återbetalades.

På frågan varför en så stor del av statsbidraget återbetalas svarar 8 av de 16 kommunerna att de har brist på sökande. 4 av kommunerna anger att den korta framförhållningen avseende statsbidragen gör det svårt att planera såväl budgetmässigt som praktiskt (lokaler, lärare mm). 3 av kommunerna anger studieavbrott som en orsak och 4 kommuner anser sig ha svårt att klara medfinansieringen. Några av kommunerna hänvisar till en skev beräkning av antalet platser. Beräkningen grundar sig på procentandel av befolkningen, arbetslöshet och kompetens på arbetsmarknaden mm vilket inte överensstämmer med behovet av platser inom yrkesvux. Samtidigt nekade kommunerna, på olika grunder bland annat ekonomiska, ett sextiotal elever att börja studera på annan ort under 2017. En utmaning som lyfts i det sammanhanget är att det i urvalskriterierna ska tas hänsyn till vem som fått minst utbildning och som befinner sig långt från arbetsmarknaden då det finns fler sökande än platser. Idag är de som vill karriärväxla mer eller mindre utestängda när det råder brister på platser. Detta kan också leda till avhopp då det händer att elever inte är rustade att klara en utbildning. En annan utmaning är elever som inte vill/klarar av att resa utanför kommunen.

På frågan vad som skulle krävas för ett ökat nyttjande av statsbidragen svarar 8 av de 16 kommunerna att lösningen är en regional samverkan kring yrkesvux. Det som avses med regional samverkan är "samsök" där statsbidrag söks av en kommun för de övrigas räkning, ett gemensamt kansli från vilket administrationen sköts på ett effektivt sätt och en sökväg in istället för att ansökan lämnas till respektive utbildningsanordnare. Frisök tillämpas redan

idag, eleverna kan söka fritt men en av de avgörande faktorerna är om den egna kommunen är villig att stå för kostnaden. En regional samverkan anses därför behöva innehålla en gemensam ekonomisk resurs. 4 av kommunerna anser att andelen budgeterade medel i kommunerna måste öka för att klara medfinansieringen. 4 av kommunerna anser att marknadsföringen till målgruppen behöver öka och 3 av kommunerna vill se en förändring av regelverket i syfte att få bättre möjlighet att planera verksamhet. Någon hänvisar till förbättrad studie- och yrkesvägledning.

När vi frågar kommunerna om hur de tänker kring budgetering för yrkesvux nu och framåt får vi en bild av att framförhållningen är tämligen kort. Vi ser få tecken på att kommunerna har strategier för att möta nästa lågkonjunktur. Vi frågar också i vilken grad kommunerna tar in ett helhetsperspektiv i samband med budgetering. Med det avses den totala kommunala (och samhällsrelaterade) kostnaden för individer som saknar egen försörjning. Filipstad är den kommun som tydligast anger att så sker, försörjningsstödet i kommunen har vuxit kraftigt som en konsekvens av ett omfattande mottagande av nyanlända. Säffle och Kristinehamn anger att det är en helhetsbedömning som ligger bakom den ökade satsningen på yrkesvux. I övrigt anger kommunerna att det inte är en sådan helhetsbedömning som ligger till grund för budgeteringen. Yrkesvux ligger som en del av den rambudget som en facknämnd ansvarar för. De flesta facknämnder har begränsade rambudgeter som inte tillåter några större strategiska satsningar utan att det i sådana fall krävs ökade anslag.

Enligt förordningstexten är det, vid platsbrist, de som står längst ifrån arbetsmarknaden som ska erbjudas plats på yrkesvux. Yrkesvux är det steg i processen som ligger närmast arbetsmarknaden. Det innebär att hela kedjan av insatser från försörjningsstöd via arbetsmarknadsenhet, SFI och statliga myndigheter måste fungera innan individen är redo för yrkesvux. Det ställer krav på samverkan mellan inblandade aktörer. Om grupper som står långt från arbetsmarknaden erbjuds platser som de inte är redo för så visar det sig i form av avhopp eller avbrott i studierna. För kommunerna blir det ekonomiska konsekvenser med krav på återbetalning på grund av ej utnyttjade statsbidrag. För att lösa en del av dessa utmaningar skulle en nivåanpassning behöva ske av målgrupper så att genomströmningen blir stabilare. Då skulle också nyttjandet av statsbidragen kunna ökas. Denna problematik ska ses i ljuset av en förskjutning av uppdraget för yrkesvux. Tidigare poängterades det kompensatoriska uppdraget medan det nu i större utsträckning handlar om att lösa arbetsmarknadens behov. Konjunktur, arbetskraftstillgång och migration påverkar inriktningen. Ett sätt att hantera kraven i förordningstexten vore att kommunerna gick samman och erbjöd ett mycket stort antal yrkesvuxplatser. Då skulle alla få plats och ingen undanträngning ske. Det kan vara värt att fundera vidare över denna möjlighet både utifrån ett tillväxtperspektiv för Värmland och utifrån ett bättre nyttjande av skattemedel.

3.5.3 Kommunernas kostnader vid ett ökat interregionalt samarbete

Ett interregionalt samarbete med ett brett utbud där individer fritt kan röra sig mellan kommunerna utifrån efterfrågad utbildning gör det möjligt att bättre tillgodose arbetsmarknadens behov av kompetens. Det ökar också möjligheten för enskilda individer att komma i egen försörjning vilket är en närmast omätbar social investering. Kommunernas kostnader för yrkesvux måste relateras till samhällets kostnader för arbetslöshet och till arbetsmarknadens behov av kompetens. Då framstår en ökad kostnad för kommunerna som en stor besparing som helhet. Det innebär också att grupper långt från arbetsmark-

naden kan göra stegförflyttningar i riktning mot en etablering på arbetsmarknaden vilket kvalificerar grupper för Arbetsförmedlingens insatser.

Kommunerna upplever att Arbetsförmedlingen över tid har höjt kraven på de arbetssökandes förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande. Idag krävs lägst gymnasieutbildning för att ta del av Arbetsförmedlingens insatser. De som saknar gymnasieutbildning skrivs ut från Arbetsförmedlingen och grupperas i kategori 14. I denna grupp bedöms 90 procent av personer vara nyanlända. I kommunernas samarbete med Arbetsförmedlingen är detta ett återkommande problem och det upplevs inte som tillitsskapande när Arbetsförmedlingen ensidigt definierar sina målgrupper. Detta var en stor källa till bristande samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen under 1990-talskrisen. Då försvann över 500 000 jobb från arbetsmarknaden och staten valde då att låta kommunerna bära stora kostnader för arbetslösheten i form av kommunal arbetsmarknadsverksamhet, försörjningsstöd etc. Ska samarbetet, utifrån kommunernas och Arbetsförmedlingens olika roller och uppdrag ske förtroendefullt och utifrån individens bästa får det inte bli ett spel om vem som sitter med "svarte-petter" och tvingas ta kostnaderna.

3.5.4 Socioekonomiska konsekvenser

Forskning kring arbetslöshetens kostnader landar i att arbetslöshet är en väldigt dyr affär för samhället. En ekonomi med hög arbetslöshet leder till att vi riskerar ett permanent tapp i potentiell tillväxt genom att vi inte arbetar tillräckligt många timmar och förlorar produktionsvärden och skatter.

En socioekonomisk analys visar vilka kostnader som kan uppstå vid utanförskap för samhället, på kort och lång sikt samt hur dessa kostnader fördelar sig mellan olika aktörer i samhället. I en rapport gjord av Landstinget i Sörmland 2013 har en modell använts för att analysera grupper i utanförskap kommer att kosta samhället om ingenting görs. Genom att ställa kostnaden för en insats som har till syfte att minska personers utanförskap, mot vilka vinster som kan göras, i form av mindre nyttjande av samhällets resurser och bidrag med arbetsinsatser och skatter, kan en bild skapas över vilka vinster som ett minskat utanförskap innebär.

Hög arbetslöshet ökar inte bara statens utgifter och minskar kraftigt statens inkomster och åter därmed upp nödvändiga resurser från andra viktiga investeringar. Trots att arbetsmarknadspolitiken är ett statligt ansvar tvingas även kommunerna bära en betydande del av kostnaderna för arbetslösheten. Kommunerna är den sista utposten i välfärdssystemet och har ingen möjlighet att vältra över kostnader på någon annan part.

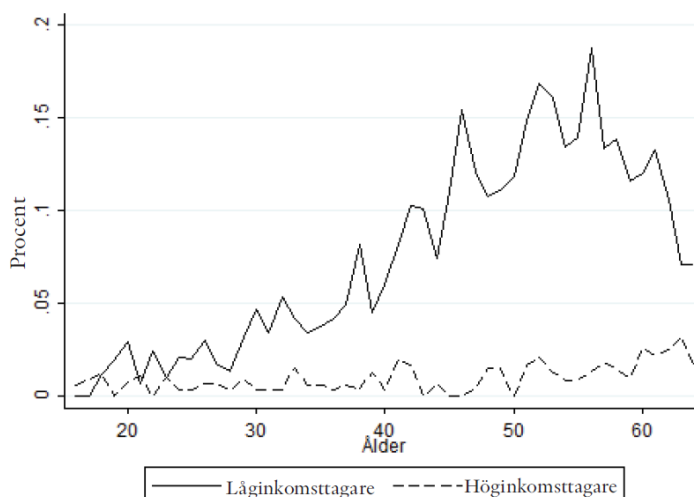
Ofta stannar analysen där och man glömmer de övriga kostnader som arbetslöshet kan leda till. Längre arbetslöshet innebär att man förlorar i kompetens och självkänsla och för ungdomar som drabbas ökar också risken för arbetslöshet senare livet. Hög arbetslöshet ger också stora sociala kostnader, gör fler fattiga, förvärrar sociala klyftor och kan göra att kriminaliteten ökar. Att börja sitt liv med arbetslöshet eller att bli långvarigt utan jobb, riskerar att ge permanenta sociala och ekonomiska kostnader.

Studier har också visat att det är vanligare bland arbetslösa personer att bruka mer sjukvård, omsorg, kriminalvård och polisinsatser. Det finns med andra ord socioekonomiska kostnader förknippade med sådant utanförskap som består av insatser och försörjnings-

behov, men också uteblivna bidrag till samhället i form av produktionsbortfall och skatteintäkter.

Enligt en artikel i Ekonomisk Debatt från 2011 (nr 4) är sambandet mellan hälsa och socioekonomisk status är väl dokumenterat.

Figur 1
Andel med dålig hälsa
uppdelat på ålder och
inkomst

Källa: Lundborg m fl (2011).

Ekonomisk Debatt, 2011, nr 4

Figuren visar hur sambandet mellan inkomst och hälsa ser ut i Sverige. Den streckade linjen visar, för respektive ålder, andelen höginkomsttagare som beskriver sin hälsostatus som dålig. Den heldragna linjen visar motsvarande andel för låginkomsttagare. Andelen med dålig hälsa är betydligt större bland låginkomsttagare.

I rapporten från Landstinget i Sörmland uppskattas de socioekonomiska kostnaderna till 4,9 miljarder kronor per år vid en arbetslöshet omfattande 14 490 personer. Det ger en årlig socioekonomisk kostnad på 338 000 kr per arbetslös. Kostnaderna för produktionsbortfallet uppgår till 6,1 miljarder kronor per år. Det ger en årlig kostnad på 421 000 kronor per arbetslös i produktionsbortfall. Summeras dessa kostnader uppgår de socioekonomiska kostnaderna och kostnaderna för produktionsbortfall till 759 000 kr per arbetslös och år.

Som en jämförelse kan nämnas att 2012 var den totala kostnaden för arbetslösheten i Sörmland lika stor som landstingets samlade skatteintäkter.

I en studie från Sundsvall (Socioekonomiskt bokslut, SROI-rapport, "Projektet Fokus på framtiden, ett projekt för arbetslösa ungdomar 18 – 24 år") följdes över 500 under 2011 - 2013. Den socioekonomiska delen visar på att det är stora kostnader att ha ungdomar marginaliserade. Den socioekonomiska kostnaden för en arbetslös person i Sundsvall beräknades till 250 884 per år.

Om ett genomsnitt av kostnaderna från Landstinget i Sörmland och Sundsvalls kommun appliceras på förhållandena i Värmland uppgår de socioekonomiska kostnaderna vid 9 000 arbetslösa till 2,6 miljarder kronor per år.

En sammanställning av integrationsstatistik i Värmland som Region Värmland gjorde under 2017 ger en bild av utvecklingen under en treårsperiod, 2015 - 2017. En topp nåddes i slutet av 2016 då den månadsvisa nivån låg på 300 individer. Under 2017 mottogs totalt 1 944 personer i Värmland. Av dessa var 9 procent ensamkommande barn. Den kommun som hade flest kommunmottagna under 2017 var Karlstad kommun, som mottog 24 procent av alla de som kom till Värmland.

Utrikes födda utgör ungefär en femtedel av samtliga individer i Värmland i gymnasieålder. Filipstad var den kommun som i relation till invånarantal hade flest inskrivna boende i Migrationsverkets mottagningssystem, med 28 personer per 1 000 invånare.

Statistiken ovan avspeglar sig på utbetalt ekonomiskt bistånd. Karlstad kommun betalade ut överlägset mest ekonomiskt bistånd under 2016, totalt 97 miljoner kronor. Sett till utbetalt bistånd per invånare var dock Filipstad den kommun som betalade ut mest, med cirka 2 500 kronor per kommuninvånare.

Andelen individer som kommit i arbete, utbildning samt deltar i arbetspolitiska program 90 dagar efter avslutad etableringsfas är liknande i Värmland som i Sverige som helhet. Cirka 30 procent av de som deltagit i Arbetsförmedlingens etableringsprogram arbetade 90 dagar senare. Statistiken är dock något annorlunda för män och kvinnor, där män i större utsträckning arbetar 90 dagar efter etableringsfasen.

Ungefär hälften av utrikes födda individer i Värmland är förvärvsarbetande. Högst andel förvärvsarbetande återfinns i Hammarö - 69 procent. Lägst andel återfinns i Filipstad, där endast var tredje individ född utomlands är förvärvsarbetande. Utrikes födda i Värmland är sysselsatta främst i yrken inom vård och omsorg. Även hotell och restaurangsektorn, samt utbildningsväsendet är vanliga sektorer för utrikes födda att arbeta inom.

Av de utrikes födda som gick ut grundskolan i Värmland 2016 var endast 61,3 procent behöriga till något gymnasieprogram. Motsvarande andel för de födda i Sverige var 92 procent. Skillnaden i behörighet till högskolan för de som gick ut gymnasiet i Värmland 2016 är inte lika påtaglig mellan inrikes och utrikes födda – 75,3 respektive 72 procent. Genomsnittet av andelen behöriga för samtliga som avslutade sin utbildning var dock lägre till högskolan jämfört med gymnasiet.

3.6 Arbetsmarknads- och sysselsättningsperspektiv

3.6.1 Yrkesutbildningsbehov utifrån arbetsmarknadsbehovet i regionen

Arbetslösheten i Värmland har minskat kraftigt under 2018 och många arbetsgivare upplever att det är svårt att hitta kompetens. Enligt Arbetsförmedlingen har 4 av 10 privata arbetsgivare svårt att hitta personal. Inom det offentliga är motsvarande siffra 5 av 10 arbetsgivare. Sysselsättningsgraden för åldersgruppen 16 - 64 år uppgår till 83 procent. Arbetslösheten är högst bland utrikes födda och de som inte gått gymnasiet. Det skiljer ca 15 procentenheter i arbetslöshet mellan inrikes- och utrikesfödda.

Under perioden 2018 - 2022 bedömer Arbetsförmedlingen att det behövs 12 000 personer på arbetsmarknaden i Värmland. Under samma period minskar befolkningen enligt SCB i åldersgruppen 16 - 64 år med 580 personer vilket innebär stora problem att försörja den värmländska arbetsmarknaden med arbetskraft. När vi nu står på toppen av högkonjunkturen är efterfrågan på arbetskraft mycket hög och de som står till arbetsmarknadens förfogande är i stort i arbete. Det innebär att arbetskraftsreserven till stor del finns bland utrikesfödda och bland de som inte har examen från gymnasiet. När då Arbetsförmedlingen väljer att inte arbeta med denna grupp blir det ett stort arbetsmarknadspolitiskt åtagande för kommunerna. Här krävs ett stort mått av nytänkande och förmåga att arbeta okonventionellt över de administrativa gränserna för att möta denna extraordinära situation. Klarar inte aktörerna i systemet att samspela för att lösa efterfrågan på arbetsmarknaden kommer bristyrkena inom näringslivet på sikt inte finnas kvar i Värmland. Arbetsgivarna inom näringslivet kommer att välja andra lösningar för lösa kompetensförsörjningen.

I workshop 2 framkommer svårigheterna att på kommunala utbildningsansvariga få en överblick av efterfrågan. Det krävs ett bredare kontaktnät inom kommunen med näringslivsenhet, arbetsmarknadsenhet och försörjningsstöd. Det administrativa gränserna hindrar samverkan. De som arbetar med yrkesvux skulle behöva delta på möten med näringslivet som näringslivsenheterna anordnar, som tex frukostmöten eller branschmöten. Utbildningsutbudet i Värmland består till 80 procent av vård och omsorgsutbildning tätt följt av barnskötarutbildning. Kommunerna har utgått från sina egna organisationer när de planerat sitt utbud och inte tagit hänsyn till det regionala arbetsmarknadsbehovet i sin helhet. Såväl arbetsförmedling och regionalt utvecklingsansvarig har haft synpunkter på det utbud som ska sökas men det har inte ändrats i ansökan till staten. Vidare framkommer att perspektivet till stor del rör den egna kommunen och att perspektivet behöver bli mer regionalt. Kommunerna behöver i större utsträckning kunna erbjuda utbildningar som inte finns i den egna kommunen men som efterfrågas i regionen.

Det är det svårt för många arbetsgivare att beskriva sina kommande behov av kompetens. Framförhållningen är för mindre företag kort och de har svårt att överblick kommande behov. Men det handlar också om att mindre företag inte alltid känner till vilka utbildningar som erbjuds i utbildningssystemet. Här finns det behov av att företrädare från utbildnings-, arbetsmarknads- och näringslivssidan i kommunerna skapar dialog med företagen för att bistå dem i att teckna kommande kompetensförsörjningsbehov. Behov som får blir styrande för både utbildningsinriktning och dimensionering.

I Säffle har kommunen skapat en funktion som möter företagen i deras miljö och hjälper dem i att uttrycka sina utbildningsbehov. Kommunerna kan agera mer "sömlöst" mellan de egna administrativa gränserna så att mellanrummen tätas igen och samspelet förbättras.

Det finns en stark önskan att arbetsmarknadens behov tydligare ska påverka utbildningsutbudet. Det är däremot osäkert i vilken utsträckning utbildningsansvariga har förutsättningar för att ändra sitt traditionella utbildningsutbud som är uppbyggt i en organisation med lärare, lokaler etc. Det finns en förståelse för att det krävs en regional fördelning mellan vilka utbildningar som ska erbjudas lokalt. Ett ytterligare argument för detta är bristen på yrkesvuxlärare. Ett sätt att nyttja de lärare som finns bättre är att öka deras rörlighet genom att de får cirkulera mellan orterna.

Arbetsförmedlingen presenterade vid workshopen ett förslag till lokala överenskommelser:

- Vår samverkan med kommuner bör organiseras utifrån lokala överenskommelser som lokalt arbetsförmedlingskontor tecknar med kommun.
- Den lokala överenskommelsen ska innehålla gemensamma målsättningar och en beskrivning av hur parterna ska arbeta tillsammans.
- Syftet med skriftliga överenskommelser är att skapa förutsägbarhet, tydlighet och en långsiktigt hållbar samverkan.

Arbetsförmedlingen önskar att de lokala överenskommelserna kan bli början på ett mer utvecklat strategiskt samarbete. Kommunerna ser gärna att en gemensam målbild formuleras som kommuner och Arbetsförmedlingen kan arbeta mot.

Vid workshopen gjorde en överenskommelse att träffas och diskutera vidare och Komvuxnätverket bjöd in till vidare samtal.

3.7 Regionalt perspektiv

Vid de workshops som genomförts under utredningsarbetet med representanter för kommunernas vuxenutbildning, med Arbetsförmedlingen och med företrädare för näringslivet har det regionala perspektivet blivit belyst. Det finns bland dessa aktörer en samstämmig uppfattning om att det krävs en ökad samverkan kring yrkesvux som sträcker sig över kommungränserna. Människors rörelsemönster är inte kommunbundet utan sträcker sig över gränser. I Värmland med 16 kommuner finns det sex lokala arbetsmarknadsregioner, LA-regioner (Torsby, Årjäng, Karlstad, Hagfors, Arvika-Eda och Säffle-Åmål). Att jämföra med Skåne där 33 kommuner delas in i två arbetsmarknadsregioner. Indelningen i LA-regioner styrs av hur många personer som arbetspendlar över kommungräns.

En ökad samverkan kring yrkesvux över kommungränserna skulle kunna innebära att:

- möjligheterna till ett effektivt resursutnyttjande av den samlade resursen ökar. Idag görs många bra insatser på flera håll i Värmland. På grund av att området kompetensförsörjning är brett och stort saknas en överblick. En koordinering och en gemensam riktning på olika prioriterade insatser vore önskvärd.
- Om en kommun inte fyller platserna på en utbildning kan studerande från någon annan kommun i regionen få platsen utan ekonomiska mellanhavanden i form av interkommunal ersättning.
- Den gemensamma arbetsmarknaden inom regionen kommer i fokus genom ett ökat samarbete mellan näringslivskontakter (enskilda företag, organisationer, klusterorganisationer etc), regionalt utvecklingsansvariga och Arbetsförmedlingen.
- Förbättrade förutsättningarna för kunskapsutbyte mellan aktörerna inom vuxenutbildningsområdet. Större underlag vid upphandling av utbildning ger en ökad tyngd och chanserna att finna intresserade utbildningsanordnare skulle öka.
- Enskilda kommuner med liknande utbildningar inte behöver konkurrera om samma studerande.
- De ekonomiska resurserna blir förutsägbara under avtalsperioden.
- För utbildningsanordnare skulle marknaden för potentiella studerande bli större utan att behöva skriva avtal med flera kommuner.

- Möjligheten att specialisera utbildningar ökar.
- Gemensam marknadsföring av utbildningar
- De enskilda individerna får en bättre överblick av det utbildningsutbud som finns. Det finns därtill möjlighet att erbjuda vägledare eller utbildningscoacher som stöd till de enskilda vilket också bidrar till stärkt marknadsföring.
- Det regionala arbetsmarknadsperspektivet blir synliggjort på ett tydligare sätt. En gemensam funktion med hela Värmlands arbetsmarknad för ögonen skulle tona ned de lokala administrativa gränserna.

I utredningen "En andra och en annan chans, SOU 2018:71" föreslås att ett krav ska införas i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning på att de kommuner som söker regionalt yrkesvux tillsammans ska ha ett samverkansavtal. Utdrag ur SOU:

"De kommuner som redan har ingått någon form av samverkansavtal kring regionalt yrkesvux behöver inte ingå något nytt utan kan använda befintligt avtal till ansökan. Avsikten med att formalisera samverkan är att tydliggöra ansvar och gemensamma åtaganden vilket kan leda till ett bättre samarbete. I dag är det otydligt vad samverkan som krävs mellan minst tre kommuner i förordningen innebär. Detsamma gäller samrådet som ska ske med Arbetsförmedlingen och regionalt utvecklingsansvariga. Otydligheten i vad samverkan och samråd ska innebära ger en onödig osäkerhet med oklara ansvarsroller och oklara mandat vilket flera aktörer pekar på blir ett hinder för en framgångsrik samverkan. Avtalet bör innehålla ett gemensamt uttalat syfte med samverkan kring regionalt yrkesvux som ligger i linje med förordningens strävan. I samverkansavtalet bör även ansvarsförhållanden mellan olika aktörer framgå och det bör vara tydligt för alla inblandade hur utbildningarnas dimension, utbud och lokalisering ska tas fram och beslutas. För en effektiv samverkan bör avtalet innehålla en övergripande beskrivning av hur samverkan och samråd avses utföras och samordnas vad gäller yrkesråd, regionalt utvecklingsansvarig och Arbetsförmedling. Därtill bör det göras tydligt hur medfinansiering/finansiering av utbildningarna ska hanteras. Att samverkansavtal ska finnas blir därmed ett krav. Dock finns en flexibilitet i strukturen eftersom det inte föreligger krav utan endast rekommendationer om vad avtalet bör innehålla samt att det inte beskrivs exakt hur ansvarsförhållandena ska se ut i varje enskilt samarbete eller vad de samverkande kommunerna bör ha för övergripande syfte med samverkan."

I samma utredning lyfts villkorsbeslutet för 2018, som innehåller uppdrag och erbjudanden från regeringen:

"Enligt villkorsbeslutet har således de regionalt utvecklingsansvariga en central funktion i att bedöma regionernas kompetensbehov på kort och lång sikt och är tydligt utpekade att både åstadkomma samverkan kring utbudet av utbildningar och medverka i planeringen av utbudet för regionalt yrkesvux. Tillväxtverket uttrycker att "De regionalt utvecklingsansvariga aktörerna är ansvariga för att leda arbetet och samordna insatserna, men arbetet blir verkningslöst utan medverkan och underlag från kommuner, arbetsgivare, branschorganisationer, utbildningsanordnare med flera."

I regeringens budgetproposition för 2017 uttrycks att: "Roller och ansvarsfördelning i det regionala tillväxtarbetet ska vara tydliga. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar i länen leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet. Det innebär bl.a. att företräda regionala

intressen och i bred samverkan genomföra regionala utvecklingsstrategier i syfte att uppnå regionala mål.

En aspekt av utredningens arbete med att följa samverkan är att se om de regionalt utvecklingsansvariga har denna tydliga roll kring planering av utbud i olika delar av Sverige och om det samråd som enligt förordningen om statsbidrag till regionalt yrkesvux ska ske med regionalt utvecklingsansvariga fungerar.”

Vi noterar i ansökan till Skolverket om statsbidrag för regionalt yrkesvux att (2016:937) att det finns höga ambitioner att samverka för att möta behoven i enlighet med Arbetsförmedlingens analys. Målet är att samverka mer och att utveckla en samsöksmodell så att varje person i Värmland, oavsett bostadsort, ska ges goda förutsättningar att ta del av regionens olika yrkesvuxenutbildningar.

3.8 Studerande- och kvalitetsperspektiv

En ökad interregional samverkan skulle för de studerande framförallt innebära tillgång till ett bredare utbud. Ingen enskild kommun kan erbjuda ett så stort och mångfacetterat utbud som 16 kommuner skulle kunna göra tillsammans. Ett samverkansavtal skulle ge alla invånare i Värmland samma möjlighet att röra sig fritt och att själva välja utbildning när utbudet inte längre är bundet till respektive kommun. En samordning med ”en väg in” underlättar för invånarna att hitta rätt och ansöka till alla utbildningar i regionen på ett och samma ställe. Regionala yrkesvuxutbildningar finansierade via en gemensam resurs och via statsbidrag gör att studerande får flera utbildningar att välja bland samtidigt som de studerande kan bli mer motiverade att flytta på sig (alternativt pendla) under utbildningstiden. Det råder idag brist på ämnesbehöriga och legitimerade yrkeslärare, med en regional samordning underlättas planeringen och möjligheten att utnyttja lärarkompetens effektivt ökar vilket ger förutsättningar för en ökad kvalitet på undervisningen.

3.9 Digital infrastruktur – flexibel utbildning

En digital infrastruktur är nödvändig om det ska vara möjligt att bedriva en flexibel utbildning i en region som Värmland med stora avstånd mellan orterna. Detta förutsätter en utbildning med hög kvalitet, digitalisering i sig förändrar ingenting i det avseendet. En digitalisering förutsätter friskola, dvs ett ökat interregionalt samarbete där individer fritt kan röra sig mellan kommunerna utifrån efterfrågad utbildning. Digitaliseringen skapar förutsättningar för att den regionala logiken för yrkesvux ska bli tydligare. Precis som arbetsmarknaden så känner inte den digitala infrastrukturen några lokala administrativa gränser. Frågan om digitalisering och flexibel utbildning kvarstår tills övriga frågor är lösta.

Under processen har betydelsen av att erbjuda goda studiemiljöer för studenter som studerar på distans. Det finns goda erfarenheter från Säfte i hur introduktionen kan utformas och studie- och teknikstöd designas för att hjälpa studenterna att genomföra sina utbildningar. Här kan det befintliga utbildningssystemets fysiska lokal utgöra ett viktigt komplement till den digitala infrastrukturen.

3.10 Validering

Validering innebär att man kartlägger, bedömer och värderar en individs faktiska kunskaper, färdigheter och förmågor, det vill säga en individs reella kompetens. Det kan också vara att man översätter redan existerande betyg eller intyg från ett annat land till svenska förhållanden. Validering kan vara till hjälp för personer som vill börja studera, förkorta tiden på en pågående utbildning eller söka arbete. I Sverige finns det sedan 2003 en formell definition av validering som regeringen bestämt: "Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats".

Validering av reell kompetens handlar om det som en individ har lärt sig. Det kan vara genom ett formellt lärande, icke-formellt lärande eller informellt lärande. Efter att ha validerat den reella kompetensen kan man få exempelvis ett betyg, intyg eller certifikat.

Validering av utländska betyg och intyg handlar om att man översätter redan existerande betyg, intyg eller certifikat från ett annat land till svenska förhållanden. Det kallas för bedömning av utländsk utbildning.

Det finns flera olika aktörer som arbetar med validering i Sverige. Dels de som arbetar med att vägleda individer till rätt insatser, dels de som arbetar med att bedöma reell kompetens och de som bedömer utländsk utbildning. Behöver man hjälp med vägledning är det framförallt studie- och yrkesvägledare, arbetsförmedlare och statliga myndigheter som kan hjälpa till. När det gäller ansvaret för själva bedömningen ligger det oftast på yrkeslärare/yrkesbedömare, branschorganisationer samt privata och offentliga utbildningsanordnare. Vid bedömning av utländsk utbildning är det ansvariga myndigheter som utför denna.

I Värmland finns ingen samlad bild av vilka aktörer som genomför validering. Yrkesvux-utbudet är störst inom vård och omsorg, där valideras ca 300 personer årligen. En allmän uppfattning bland utbildningsanordnare inom reguljära utbildningssystemet är att validering i princip inte existerar inom andra yrkesområden. Inom de fåtal utbildningar som är upphandlade av Arbetsförmedlingen genomförs en viss form av validering.

Validering är ett av de viktigaste verktygen för att ta tillvara förvärvad kompetens oavsett var den införskaffats. Utbildningarna kan förkortas och arbetsetableringen påskyndas och utbildningsplatserna kan tillgängliggöras för fler. Inom ramen för yrkesvux är incitamenten för validering höga. Många utbildningsplatser skulle kunna frigöras för andra genom att validera och förkorta utbildningarna eftersom man får statsbidrag/poäng av staten. Valideringsmöjligheterna obefintliga.

Det finns behov av att skapa en samlad kompetens kring validering i regionen. En funktion som har kunskap om vart i regionen det finns kompetens att validera inom olika yrkesområden. För den enskilde innebär det att valideringen kommer att ske i det egna närområdet. Idag finns valideringsmodeller som passar gymnasiet men de stämmer mindre bra för yrkesvux. Vissa nationella branscher har utvecklat valideringsverktyg men det återstår ett stort och omfattande arbete hos många nationella branschorganisationer. Valideringsverktygen måste vara likvärdiga och legitima och de måste framarbetas på nationell nivå.

3.11 Lärcentra

Lärcentra brukar användas som ett samlingsnamn för miljöer som stödjer vuxnas lärande. Det finns inga bestämmelser om lärcentra och inte heller någon allmängiltig definition av begreppet. Verksamheten vid det som kallas lärcentrum kan därför se olika ut exempelvis vad gäller omfattning, organisation och finansiering. Enligt en modell som används i flera rapporter, och som eftersträvas i Värmland, kan lärcentra i olika utsträckning fungera som:

- Mötesplats som tillhandahåller service till studerande
- Mäklare som arbetar för att tillgodose olika gruppers behov av utbildning, bl a genom aktiva mäklarinsatser
- Motorer som arbetar med strategisk kommunal och regional utveckling.

I Värmland finns lärcentra med lärarutbildning via Karlstads Universitet (KaU) i Säffle, Arvika, Forshaga och Sunne. I Årjäng finns lärcentrum men ingen högskoleutbildning. Tio kommuner i Värmland bedriver egen grundläggande och gymnasial vuxenutbildning och bedöms ha förutsättningar att forma ett eget lärcentrum utifrån de kriterier som Nitus (nätverk för kommunala lärcentra) kräver. Intentionerna för att kunna distribuera högskoleutbildning är uppfyllda om Nitus krav är uppfyllda.

Fem kommuner i Värmland erbjuder högskoleutbildning men utbudet är begränsat till lärarutbildning. Det finns en önskan om att också kunna erbjuda utbildning till sjuksköterska, socionom och ingenjör men detta erbjuds inte via Karlstads Universitet. Det finns andra lärosäten som erbjuder ett bredare utbud men ofta begränsar lärosätena det till ett geografiskt närområde för att kunna ta in studenterna till lärträffar och liknande.

Det finns ingen tydlig sammanställning i riket över distributörer av högskoleutbildning på distans. Det måste istället eftersökas av respektive lärcentrum vilket är resurskrävande och för detta finns det inte utrymme.

Lärcentra skulle kunna erbjuda betydligt fler enstaka kurser men det utbudet har i princip försvunnit som distansalternativ från lärosätena. Ofta läggs kurserna in i längre utbildningsprogram förlagda på campus.

Ett önskvärt scenario är att ha geografiskt spridda lärcentra i regionen.

4 Förutsättningar för en ökad regional samverkan – våra rekommendationer

Vårt uppdrag har varit att i en bred process genomföra en utredning i riktning mot att det ska finnas ett brett utbud av yrkesvuxutbildningar i Värmland kopplat till valideringsmöjligheter. Utvecklingen av lärcentra ska kopplas till ökade distansutbildningsmöjligheter på såväl gymnasial som eftergymnasial utbildning. I uppdraget ligger att belysa ett dagens ekonomiska situation i förhållande till de statsbidrag som söks och beviljas, socio-ekonomiska konsekvenser av arbetslöshet, hur kvalitén påverkas för studerande, dagens utbildningsutbud kontra arbetsmarknadens behov, förutsättningarna för regional samverkan samt beröra studerande- och kvalitetsperspektiv och digitaliseringsmöjligheter.

Mot bakgrund av det som framkommit under processen, där företrädare för den berörda kommunala organisationen och representanter för arbetsmarknaden i ett brett perspektiv varit involverade, föreslår vi en stegvis förflyttning i tre steg med målbilden att det ska finnas förslag till beslut om en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux:

4.1 Steg 1

Vi föreslår att en regional samverkansgrupp bildas med företrädare från utbildningsanordnarna, Arbetsförmedlingen, offentliga/privata arbetsgivare och fackliga organisationer. Samverkansgruppens uppdrag är att:

- definiera utvecklingsområden avseende samverkan mellan aktörerna och utse ansvariga för respektive område. Ett sådant utvecklingsområde kan exempelvis vara att i samtliga 16 Värmlandskommuner stärka samarbetet med Arbetsförmedlingen. Ett annat exempel på utvecklingsområde kan vara att öka möjligheterna till ett arbetsplatsförlagt lärande (så kallade APL-platser).
- förankra och utveckla frågorna inom respektive hemorganisation
- med detta som utgångspunkt processa fram *avsiktsförklaringar* i riktning mot det övergripande målet "en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux".

Det är av särskild vikt att inga nya forum bildas utan redan existerande planerings- och samverkansstrukturer ska nyttjas. Det är ett konkret och lösningsfokuserat arbete som ska göras av gruppmedlemmarna. Målet är att de samlade arbetet ska landa i lokala och regionala avsiktsförklaringar.

Vår bedömning är att det kommer att krävas en extern part som faciliterar processen och att det mot bakgrund av det som framkommit i de workshops som genomförts är naturligt att Region Värmland tar den rollen.

4.2 Steg 2

Gruppen presenterar sitt arbete vid en workshop. Vid workshopen medverkar alla inblandade aktörer inom yrkesvux i Värmland. Det ges då möjlighet att i en arbetsprocess pröva gruppens förslag och föreslå förändringar. Målet efter avslutad workshop är att alla inblandade parter ska ställa sig bakom gruppens förslag inklusive de förändringar som anförts. Workshopen avslutas med att gruppen presenterar sitt förslag på nästa steg i processen.

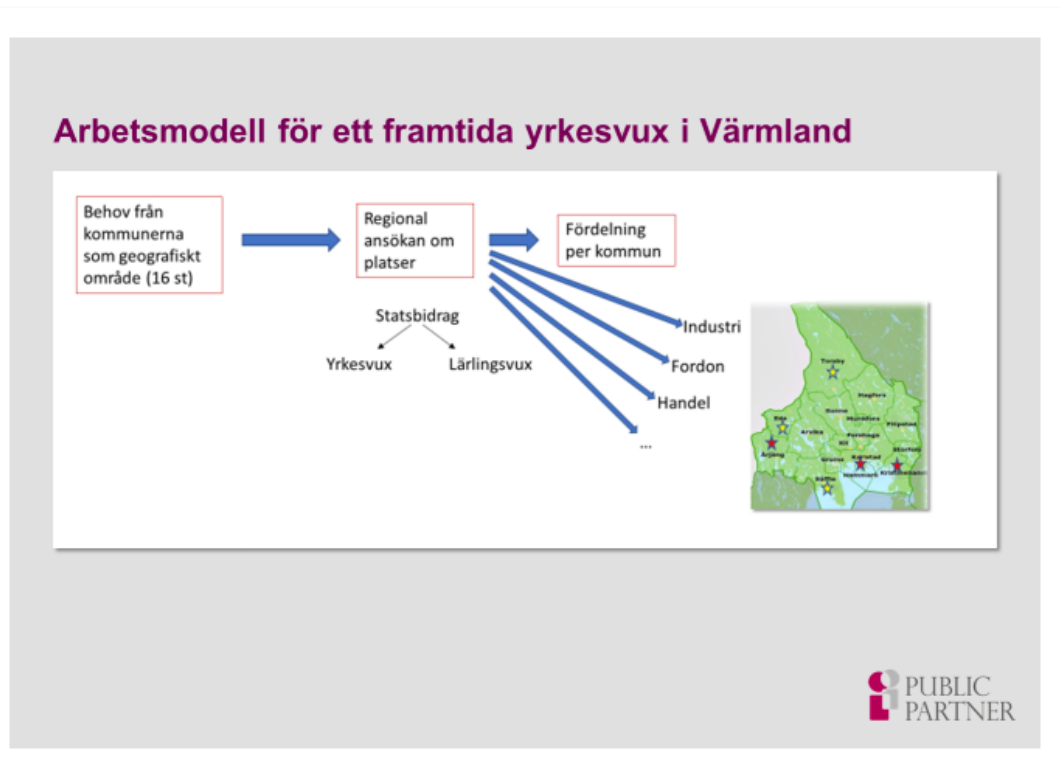
4.3 Steg 3

Detta är det sista steget i riktning mot ett förslag till beslut om en systematiserad och reglerad regionaliserad yrkesvux. Syftet är att åstadkomma en bra matchning mellan arbetsmarknadens behov och utbildningsutbud för att därmed säkerställa behovet av kompetensförsörjning i ett långsiktigt tillväxtperspektiv.

Det finns några grundförutsättningar för en gemensam regionaliserad yrkesvux. Det innebär:

- frisök för de studerande

- en gemensam antagning
- "en väg in" via ett gemensamt kansli
- gemensam valideringskompetens
- gemensamma ekonomiska resurser avsatta vilket ökar möjligheten att nyttja beviljat statsbidrag fullt ut, att bredda utbudet av utbildningar och göra kostnadseffektiva upphandlingar.
- att en regional behovskartläggning som grund för utbildningsdimensionering som matchar arbetsmarknadens behov behöver tas fram
- krav på en extern funktion som samordnar och leder samarbetet, i detta fall Region Värmland

I figuren ovan ges ett exempel på hur lärdomar och erfarenheter från Testbädd Yrkescenter industri Värmland också kan omsättas för andra branscher. Detta innebär att det skapas en infrastruktur för yrkesvux helt och hållet utifrån arbetsmarknadens behov. Infrastrukturen innehåller ett antal utbildningsnoder med utgångspunkt för respektive branschs behov och logik. Syftet är att infrastrukturen ska möta arbetsmarknadsbehov av både spets och bredd. Det bör eftersträvas att det arbetsplatsförlagda lärandet som ingår i utbildningen genomförs i hemkommunen.

För att möta kommunernas behov inom vård och omsorg kan en sådan utbildningsnod behöva finnas i de kommuner som idag driver den utbildningen. För att de utbildningsnoder som ska möta näringslivets arbetsmarknadsbehov kan det i likhet med Testbädd Yrkescenter industri Värmland komma att krävas ett stort engagemang från näringslivets sida. För respektive bransch kan ömsesidiga överenskommelser träffas om bl a arbetsplatsförlagd utbildning.

4.4 Avstämningstillfällen/följeforskning

För att säkerställa att genomförandet följer det mål om en systematiserad och reglerad yrkesvux som vuxit fram under processen föreslår vi att Region Värmland överväger möjligheten att nyttja modellen med följeforskare. Då tillskapas en funktion som med ett externt perspektiv kan bidra med stödjande kritik, problematisering och konstruktiva förslag till processen.